

Gerbrand Bakker

Perenbomen
bloeien wit

Cossee
Amsterdam

ZWART

Vroeger speelden we het. We hebben het jarenlang gespeeld. Tot een half jaar geleden, toen deden we het voor het laatst. Daarna had het weinig zin meer. We begonnen altijd buiten, bij de oude beuk die voor het woonkamerraam staat. De beuk was het startpunt. We legden een hand op de schors, en meestal was het Klaas die aftelde. Klaas is de oudste van ons. Klaas is tien minuten ouder dan Kees. Gerson is drie jaar jonger dan wij en hij kwam alleen, hij heeft geen tweelingbroer. Hij heeft tweelingbroers, en dat zijn wij, Klaas en Kees.

Voor Klaas begon met aftellen, noemde een van ons het doel. Keukendeur. Knotwilgen. Kippenhok bij de buurman. Soms ook een veraf gelegen doel. Prikkel-draad tussen de twee stroken land naast ons huis. Wc-raampje bij de burens. Heel soms een doel van vlees en bloed. Vader. Hond. Het nadeel van doelen van vlees en bloed is dat ze bewegen, en vooral met de hond kon dat

voor problemen zorgen. Hij die in de oren van de hond het mooiste floot, won. Niet omdat hij het doel bereikte, maar omdat het doel hem bereikte.

Gerson had altijd de moeilijkste doelen, doelen waarbij ver gelopen moest worden, met bochten en obstakels. Balken over de sloot en schrikdraad. Struiken. Grafstenen. Niet zomaar grafstenen, maar bepaalde grafstenen, waarbij je uiteindelijk met je vingers moest proberen de naam die Gerson genoemd had te ontcijferen. Gerson kwam vaak op de kleine begraafplaats die schuin tegenover ons huis op een heuveltje in het land lag. Een oeroude begraafplaats, waar maar heel zelden nieuwe grafstenen geplaatst werden. Hij kende alle grafzerken uit zijn hoofd, hij kon ze dromen. Wij niet. Als hij een grafsteen als doel had bepaald, moesten wij met onze vingers de tekst lezen, en dat is niet eenvoudig.

‘Drie, twee, één, af,’ zei Klaas, altijd heel langzaam. Op drie sloten we onze ogen al. Op twee en één probeerden we ons het huis en de omgeving als een foto voor de geest te halen. Hoe langzaam Klaas ook aftelde, we kregen nooit echt lang genoeg de tijd om de foto af te drukken. Er zaten altijd wel grijze, wazige vlekken op de foto’s in onze hoofden. Die vlekken waren dan de plekken die we met moeite blindelings terug konden vinden. Op áf trokken we onze handen van de stam van de beuk af. Tijdens de eerste voorzichtige passen stootten we telkens tegen elkaar op. We liepen immers alle drie op hetzelfde doel af. Maar na die eerste passen scheidden onze wegen. We hadden verschillende foto’s in onze hoofden, liepen verschillende kanten op. We probeerden geruisloos te lopen. Niets mocht onze aan-

dacht afleiden en niets mocht de anderen erop wijzen waar we waren.

Als het niet waaide, heerste er een enorme stilte. Juist omdat we probeerden elkaars voetstappen te horen, suisde het in onze oren. Als het wel waaide, raasde de wind altijd met orkaankracht door de bomen. Van welke boom kwam welk geluid? Dat knetterende ritse-len, dat was de eenzame populier die naast het fietsenschuurtje stond. Het scherpe, korte geruis, dat moest het rijtje geknotte wilgen zijn dat langs de sloot aan de zijkant van het huis stond. Het schrale, bijna knispere-nde suizen hoorde bij de ceder in de achtertuin. De wind gaf ons een richting aan, we leerden het geluid van de bomen kennen.

Niemand speelde vals, dat wisten we zeker want dat hadden we zo afgesproken. Als een van ons per ongeluk zijn ogen opende – dat kan je zomaar overkomen – riep hij ‘ik ben af’, en ging het tussen de overgebleven twee. Gerson was goed, heel goed, maar hij riep ook het vaakst ‘ik ben af’.

‘Jullie zijn met z’n tweeën,’ zei hij soms, ‘ik moet het allemaal alleen doen.’

Wat hij daarmee bedoelde, wilden we weten.

‘Weet ik veel,’ zei hij.

‘Denk je dat wij kijken soms?’ vroeg Klaas.

‘Nee. Maar jullie voelen elkaar aan. Volgens mij weten jullie zelfs met je ogen dicht waar de ander is.’

‘Onzin,’ zei Kees. ‘Ik weet niet waar Klaas is en ik heb geen idee waar jij bent.’

Gerson ging vervolgens broeierig zitten staren, en zei een tijdje niets meer. Wij zeiden ook niets. Wij wis-

ten dat hij altijd iets ging zeggen, hoe lang dat soms ook duren kon. Gerson was nogal jaloers op ons. Hij voelde zich wel vaker alleen, juist als we met z'n drieën waren. 'Je weet niet waar Klaas is, maar je hebt geen idee waar ik ben. Dat is niet hetzelfde.'

'Ik bedoelde wel hetzelfde,' zei Kees.

'Ja, ja.'

'Ja.'

'Ik wil opnieuw beginnen,' zei Gerson.

En dan liepen we terug naar de beuk. Weer noemde iemand het doel, weer telde Klaas uiterst langzaam af en weer trokken we onze handen van de stam af.

We speelden het vaak, vroeger. We hebben het ons hele leven gespeeld. Gerson kon haast niet wachten tot hij eindelijk fatsoenlijk lopen kon. Toen wij vijf waren en begonnen met dit spel, zagen we hem soms, voor we onze ogen sloten, huilend op de brede vensterbank staan. Met zijn plakkerige handjes veegde hij wild het beslagen raam weer doorzichtig. Als het niet waaide, konden we hem zelfs horen krijsen. Zo graag wilde hij bij ons zijn. Bij zijn grote broers die hun ogen stijf dichtknepen en vervolgens met zwaaiende armen allebei ongeveer dezelfde kant uitliepen.

Het was kort na zijn vierde verjaardag toen we hem voor de eerste keer lieten meedoen. Die keer, en vele keren daarna, speelden we vals. Met onze ogen dicht konden we namelijk niet zien of hij in een sloot liep. Hij kon goed lopen tegen die tijd en ook goed praten. Maar toen hij met zijn handje tegen de stam van de beuk leunde, en zijn ogen sloot, sprak hij één enkel woord. We konden hem niet goed verstaan.

‘Wat zeg je, Gerson?’ vroeg Klaas, die al bezig was af te tellen.

‘Zwart,’ zei Gerson. Zelfs terwijl we aan het praten waren, opende hij zijn ogen niet. Hij had ze zo stijf dichtgeknepen dat zijn wangen bijna zijn wenkbrauwen raakten en we duidelijk zijn stompe melktandjes konden zien. ‘Zwart,’ zei hij nog een keer. Hij had de naam van het spel bedacht.

We werden er niet beter in. Wij niet en Gerson niet. Het maakte niet uit hoe vaak we zwart speelden, zelfs niet als we een paar keer na elkaar hetzelfde doel moesten zien te vinden. Het bleef moeilijk. Je liep na tien keer nog steeds niet blindelings op de regenton af. Het was iedere keer anders. Dat heeft, denken wij, met geluiden te maken. Elke keer zijn er andere geluiden. Harde wind, een briesje, een auto die voorbij komt rijden, vogels, vooral die reigers die zo kunnen schreeuwen in de hoge bomen rond het begraafplaatsje, paarden die aan de overkant van de sloot beginnen te draven als ze je in het oog krijgen. Of het komt door het weer. Zon, motregen, slagregens, sneeuw, hagel. Het was iedere dag anders. Telkens wanneer we zwart speelden, begonnen we als het ware opnieuw. Alsof de tijd die we met open ogen doorbrachten het spel verstoorde.

REIZEN

Vader had een heel oud, heel klein autootje. Ooit hadden we twee auto's, die heel oude, heel kleine, en een grote glanzende. Moeder was op een dag in de grote glanzende weggereden en we zagen ze allebei nooit meer terug.

'Ze zit in het buitenland,' zei vader, die Gerard heet. 'Bij een andere man. Een buitenlandse man.'

Wij waren oud genoeg om verder onze mond te houden, maar Gerson, die nog niet oud genoeg was, vroeg: 'Waarom?'

We kregen vijf keer per jaar een kaart van haar. Op onze verjaardagen en met nieuwjaar. Veel stond er niet op die kaarten. *Van harte gefeliciteerd met je verjaardag of een heel fijn nieuwjaar, maak er het beste van!* We stuurden nooit een kaart terug, want we wisten niet waar we die heen moesten sturen. 'Waarom weten we dat niet?' wilde Gerson weten. Gerard antwoordde dat ze ons

nooit een adreswijziging had gestuurd. Op de eerste kaart, en alle volgende kaarten, zat een Italiaanse postzegel. Buitenland was Italië en buitenlander was Italiaan. Gerard had avondenlang door een vergrootglas naar het poststempel zitten staren, maar hij kon niet lezen wat er stond. Later had hij het nog een paar keer geprobeerd, en uiteindelijk had hij het opgegeven. 'Ze doet het met opzet,' zei hij, 'het is gewoon elke keer onleesbaar.'

Terwijl Gerard zich tranen in zijn ogen zat te staren, zaten wij met zijn drieën over de kaart van Italië in de atlas gebogen. Kees wees steden en dorpen aan en als ze niet te moeilijk waren, las Gerson luidop alle plaatsnamen voor. 'Is ze daar?' vroeg hij na Milaan. 'Woont ze soms in Rome?' vroeg hij na Rome. 'Zit ze daar dan?' vroeg hij na Napels. De wijsvinger van Kees zakte steeds zuidelijker en Klaas bleef 'dat weten we niet, Gerson' zeggen.

'Maar ze moet toch ergens zijn? Waar is ze dan? Waarom schrijft ze dat niet op? Is Italië een mooi land? Wat praten ze daar? Logeert mama bij iemand? Wanneer komt ze terug?'

Er kwam alleen een einde aan de vragen door de atlas met een klap dicht te slaan.

Onze hond heet Daan. Hij is een ruwharige jackrussel-terriër. Gerard heeft hem gekocht. 'Dat is leuk, zo'n schrandere hondje op het erf en in het land,' zei hij, 'misschien gaat hij wel mollen vangen.' Het liep anders, Daan hield niet van mollen en al helemaal niet van ratten en muizen. Daar was hij bang voor. Ook was hij bang voor sloten en de weg, maar dat kwam wel goed

uit, hij zou niet verdrinken en hij kon niet onder een auto komen. Daan hield wel van moeder en van Gerson. Hoewel Gerard hem uitgezocht en gekocht had, was Daan niet erg op hem gesteld, en ons gebruikte hij alleen om stokken en tennisballen door de achtertuin te gooien. Het is vreemd hoe zo'n hondje zich om onverklaarbare redenen aan bepaalde mensen hecht. Meestal is het één mens, maar Daan hechtte zich aan moeder en aan Gerson.

Hij heeft maandenlang, vooral tegen het vallen van de avond, stilletjes zitten janken voor de achterdeur. Gerard en wij konden er niets aan doen, alleen door Gerson liet hij zich troosten. Die ging op de grond zitten, met zijn rug tegen de wasmachine, en begon tegen Daan te praten. Hele verhalen stak hij af, over van alles en nog wat. Het maakte niet uit wat hij zei, het ging om het geluid van zijn stem. Hij haalde Daan niet aan en gebruikte geen lieve woordjes, maar praatte net zo lang op hem in tot Daan tegen zijn borst opsprong en hem in zijn gezicht begon te likken en woest met zijn korte staartje begon te zwaaien, wat een belachelijk gezicht was, want jackrusselteriërs hebben nauwelijks een staart. Op een dag liep Gerson niet naar de bijkeuken toen wij Daan vanuit de woonkamer zachtjes hoorden piepen.

‘Gerson,’ zei Gerard, ‘ga even naar Daan toe.’

Maar Gerson deed niets. Hij bleef zitten waar hij zat en keek zo af en toe naar de openstaande keukendeur. Daan begon steeds harder te janken.

‘Gerson, doe nou iets aan die hond,’ zei Gerard, die er onrustig van werd en zijn aandacht niet langer bij de tv kon houden.

‘Nee,’ zei Gerson. ‘Hij moet iets doen.’

Even later rende Daan de kamer in. Hij gleed uit op het parket, zeilde door de kamer, kreeg weer grip op het kleed, maakte een sprong van minstens twee meter en belandde op Gersons schoot. Met zijn korte pootjes stapte hij een paar keer in de rondte, blafte één keer heel hard en ging daarna rustig liggen. ‘Zo,’ zei Gerson, ‘nu is hij klaar met treuren. Hij is het vergeten. Nu weet hij dat mama nooit meer terugkomt.’ Gerard keek heel vreemd toen Gerson dat zei.

‘Vier mannen in een oude brik.’ Dat zei Gerard altijd als we met z’n vieren in de auto ergens heen reden. Dat deed ons aan spannende, ouderwetse jongensboeken vol avonturen denken. Er lagen stapels van die jongensboeken in Gerards kamer. Hij had ze gekregen van zijn vader, onze opa. Wij mochten ze wel lezen, maar als we een boek uit hadden, moesten we het direct weer naar zijn kamer brengen. Uitleen aan vrienden, daar kon niet eens over gesproken worden. ‘Het zijn erfstukken,’ zei Gerard, ‘en daar moet je zorgvuldig mee omspringen.’ Wij verdachten hem ervan dat hij zelf ook nog in die boeken las, vooral nadat moeder verdwenen was.

Het autootje was oud, en klein, maar wel goed onderhouden. Het was lichtblauw of lichtgroen, daar verschilden de meningen over. Ze zeggen wel eens dat alle mannen kleurenblind zijn. Gerard en Kees zeiden dat het autootje blauw was, Klaas en Gerson hielden het op groen. Omdat we het niet met elkaar eens konden worden, waren we tot een compromis gekomen. Een compromis dat jaren eerder door Gerson benoemd was. In de tijd dat hij al aardig had leren praten, vlak nadat wij

hem voor het eerst met ons hadden laten meespelen, liep Gerard eens met hem over het erf en door de tuin. ‘Welke kleur hebben die bladeren?’ vroeg Gerard.

‘Groen,’ zei Gerson zonder nadenken.

‘En de regenton?’

‘Zwart.’

‘Nee.’

‘Bruin?’

‘Dat is beter.’

‘Zwart is als we bij de beuk zijn,’ zei Gerson.

‘Juist,’ zei Gerard. ‘De lucht, daar boven je?’

‘Blauw.’ Gerson draaide zijn hoofd. ‘En een beetje wit,’ voegde hij eraan toe.

Toen ze voor het autootje stonden, verscheen er een diepe rimpel boven Gersons neus.

‘Zeg het maar,’ drong Gerard aan.

Gerson dacht nog even na, en zei: ‘Snot.’

‘Snot?’

Het autootje was snotkleurig en bleef snotkleurig.

Heel vaak was het trouwens twee man in een oude brik. Of drie man in een oude brik. Gerson en wij hadden een fiets. Als Gerard iets ging kopen, boodschappen of heesters bij het tuincentrum, reden we nooit alle drie mee, anders pasten de boodschappen of de heesters er niet meer bij. Zo klein was het autootje.

Gerard deed zelf reparaties en hij waste regelmatig het autootje en zette het daarna in de was. Als hij vrij had tenminste. Gerard werkt bij zo’n bedrijf met drie Engelse namen. Omdat alles Engels is, zijn baan en zijn baas, weten we niet precies wat hij er allemaal doet. Wel weten we dat hij veel werkt, soms ook ’s avonds of in het

weekend. Misschien is moeder daarom wel weggelopen met een andere man. Omdat Gerard zo vaak niet thuis was.

Wij hielpen hem wel eens met het wassen van het autootje, maar we deden het altijd verkeerd of niet goed genoeg. 'Wioldoppen horen er ook bij, hoor,' zuchtte Gerard. 'En de nummerborden.' De autowasdag, meestal een zaterdag, was een vertrouwde dag. We waren alle vier buiten, Daan rende op en neer en rondjes, maar nooit verder dan de weg of de sloten om het huis heen. We speelden zwart, wat extra moeilijk was omdat het autootje en Gerard in de weg stonden, en tussen de middag aten we pannenkoeken, die we om de beurt bakten.

In de winter, als we het te koud vonden om buiten te zijn, zaten we met z'n drieën in de kamer te lezen en koken door het grote raam naar buiten, waar Gerard bijna aan het oog onttrokken werd door grote stoomwolken. Hij was altijd aan het zingen als hij het autootje waste. Zelfs als hij zichzelf warm sloeg met zijn armen zong hij door, wat een heel vreemd geluid gaf. We weten niet of het kan, maar als het kan, dan hield Gerard van zijn snotkleurige autootje. Hij wilde dat wij ook van de auto hielden, vandaar dat hij altijd commentaar had als we bezig waren met de tuinslang en de stofzuiger. Maar we, en Gerson ook, hielden liever van moeder. Onze moeder die op een dag in de grote, glanzende auto was weggereden en nooit meer teruggekomen was.

Hoe druk Gerard het ook had, in de zomer nam hij altijd twee of drie weken vrij. Als we op vakantie gingen, zaten we met z'n vieren in de auto. Tassen met kleren stonden tussen onze benen, slaapzakken belemmerden

het uitzicht door de achterraut. De kleine kofferbak was volgestouwd met kampeerspullen. De klep stond half open en was met een touw aan de trekhaak vastgebonden. Gelukkig is Daan een klein hondje, die kon er altijd nog wel bij. Het inpakken van het autootje moest met beleid gebeuren, stap voor stap, tas voor tas. Als we eenmaal zaten, waren we helemaal ingebouwd en konden geen kant meer op, behalve vooruit. De snelweg op. Gerard reed altijd op de meest rechtse rijbaan. Niet omdat hij dat leuk vond, maar omdat het niet anders kon. Hij kon niemand inhalen, zelfs geen vrachtwagens die maar tachtig mogen rijden, maar altijd harder gaan. Bovendien kreeg het autootje altijd zo'n smak van de zuiging van een grote vrachtwagen dat het levensgevaarlijk was. Wij vonden het niet erg, de meest rechtse rijbaan. Dan zag je tenminste nog iets van de omgeving. Gerson vond het ook best. Hij was een beetje bang in het autootje, vooral op de snelweg, waar hij duizelig werd van de auto's die ons voorbij stoven. De enkele keer dat Gerard links reed omdat het niet anders kon, brak het zweet Gerson uit van de auto's die in razende vaart op hem af kwamen.

‘Waar gaan al die mensen toch heen?’ vroeg hij aan niemand in het bijzonder, iedere keer als we een verre reis maakten. ‘Kunnen ze niet gewoon thuisblijven?’

De enige die het eigenlijk niet leuk vond dat we niet harder konden, was Gerard zelf. Naarmate de reis vorderde, ging hij steeds verder over het stuur gebogen zitten. Zonder dat hij het zelf in de gaten had, zat hij soms zelfs op en neer te bewegen, alsof hij met zijn lichaamsgewicht het autootje vooruit wilde branden.

‘Gerard,’ zei Gerson dan.

‘Huh?’

‘Je beweegt op en neer.’

‘Ja, ik werd een beetje stijf van al dat zitten.’

‘Ja, ja.’

Daarna ging het weer een tijdje goed.

Je zou denken dat we iedere zomer naar Italië op vakantie gingen. Je kunt immers nooit weten wie je daar tegenkomt. Maar nee, het was en bleef Frankrijk. De ene zomer de Atlantische kust, de volgende een trektocht door de Pyreneeën. Twee zomers geleden zaten we in de Provence, in het zuiden van Frankrijk. Wij en Gerson hadden gezwommen in het zwembad van Avignon en na het avondeten zaten we met rode ogen aan de kampeertafel. Gerard pakte de kaart erbij, om de plannen voor de volgende dag te bespreken.

‘Wat is de schaal van deze kaart?’ vroeg Gerson.

‘Eén op vijfhonderdduizend,’ zei Gerard.

‘Wat betekent dat?’ vroeg Gerson.

‘Eén centimeter is vijf kilometer.’

We zagen hem rekenen. ‘Italië is maar honderdvijftig kilometer verderop.’

‘En?’ vroeg Gerard.

‘Als we morgenochtend om negen uur in de auto stappen, zijn we om elf uur in Italië.’

‘Wat moeten we in Italië? We zijn in Frankrijk op vakantie.’

‘Ik wil er gewoon wel eens kijken, we zitten iedere zomer in Frankrijk.’ Gerson keek ons aan.

‘Ja,’ zei Klaas, ‘wij willen ook naar Italië.’

Gerard zuchtte diep. ‘Denken jullie nu echt dat als we de grens overgaan, jullie moeder daar op ons staat te wachten?’